

УДК 1:159.923

DOI <https://doi.org/10.30970/PPS.2024.55.16>

ПОРІВНЯННЯ ТРИВИМІРНОЇ І ЧОТИРИВИМІРНОЇ ОНТОЛОГІЧНИХ МОДЕЛЕЙ ІДЕНТИЧНОСТІ ОСОБИСТОСТІ

Олена Оліфер

*Криворізький державний педагогічний університет,
кафедра філософії*

просп. Університетський, 54, 50086, м. Кривий Ріг, Україна

Ця стаття присвячена проблемі ідентичності особистості в аналітичній філософії. Йдеться про збереження тотожності особистості по відношенню до самої себе протягом часу. Стверджується, що така тотожність є необхідним онтологічним відношенням для існування особистості. Зазначено, що проблема ідентичності особистості має два складника: проблема створення описового каркасу й проблема обґрунтування критерію ідентичності. У статті розглянуто два способи опису ідентичності особистості у часі: тривимірна та чотиривимірна онтологічні моделі. Показано, що тривимірна модель є атемпоральною, холистичною, інваріантною. Чотиривимірну модель характеризують як просторово-часову, мереологічну, варіативну. Вона звертається до опису буття особистості через сукупність темпоральних частин, тому особистість починають розуміти в аналітичній філософії як дискретну. Стверджуємо, що зазначені моделі мають різні методологічні завдання: тривимірна модель спрямована на порівняння минулого й теперішнього етапів у бутті особистості, а чотиривимірна модель розроблялася, щоб пояснити ідентичність із собою у майбутньому. Тривимірна онтологічна модель описує ідентичність як цілком внутрішнє відношення, а чотиривимірна модель допускає екстеріоризацію тотожності. Зазначено, що описова модель впливає на розуміння проблеми критерію ідентичності. У тривимірній моделі критерій – це те, що забезпечує сталість та незмінність буття особистості, а у чотиривимірній – це те, що поєднує усі темпоральні частини у бутті особистості. Тому стверджується, що тривимірна модель розглядає тяглість свідомості і фізичне тіло як вірогідні критерії ідентичності, а у чотиривимірній онтології перевагу надають тягlostі психічних процесів.

Ключові слова: ідентичність, особистість, ідентичність особистості, тривимірна онтологія, чотиривимірна онтологія, тривалість, тяглість, критерій ідентичності, темпоральна частина, аналітична філософія.

Проблема ідентичності особистості є одним із актуальних питань аналітичної філософії. Вона дотична до різних філософських розділів, зокрема до філософії свідомості, теорії пізнання й етики. Однак вона зародилася в онтології. Зокрема, Я. Шрамко зазначає, що поняття «ідентичність» тісно пов'язане буттям: усе, що існує, і все, що потенційно може існувати є і повинно бути тотожним самому собі. Ця вимога є одним із постулатів логіки й онтології [5, с. 7].

Одним із перших в історії філософії ідентичність в онтології розглядає Платон у діалогах. За словами В. Попова, ідентичність у Платона виступає як принцип незворушності світу ідей та космосу. До людської душі й античного полісу також застосовується цей принцип світобудови [32, с. 98]. З часів античності ця категорія залишається предметом вивчення онтології. За словами Т. Ріда, ідентичність «передбачає протяжне в часі існування окресленої істоти, а тому може застосовуватися лише до речей, які мають існування протяжне в часі» [4, с. 156].

Ідентичність важлива для побудови систем категорій і в аналітичній метафізиці. Зокрема, у концепції Е. Лоу тотожність виступає властивістю найголовнішої

категорії – об'єкта, оскільки кожна річ, що існує, є сутністю з певними визначеними умовами тотожності [15, с. 511]. Тобто ідентичність в онтології є необхідним відношенням, яке не можливо виключити з системи категорій.

Як зазначив Дж. Маккі, проблему ідентичності особистості в душі аналітичної філософії можна сформулювати як питання про те, чи буде особистість x_1 на часовому відрізку t_1 тією ж самою особистістю, що, особистість x_2 , яка існує у протягом відрізка часу t_2 [19, с. 149]. Зазначимо, що йдеться насамперед про збереження тотожності з самим собою протягом певного часу. Проте якщо з особистістю сталися значні зміни, то слід довести, що вона все ще залишається самототожною.

Тому, на думку М. Слорса, у проблемі ідентичності особистості можна виокремити два аспекти: (1) визначення критеріїв ідентичності як логічно необхідних й достатніх умов встановлення відношення тотожності між кількома етапами буття; (2) опис тяглості буття особистості у часі [28, с. 7].

Зауважимо, що проблема критеріїв ідентичності особистості не може знайти повноцінного розв'язання без звернення до описової моделі, яка пояснювала тяглість особистості у часі. За словами Н. Козаченко, будь-яка модель виступає інтерпретацією, розкриваючи значимі смисли явищ, що вивчають; одночасно вона є формалізацією, а тому дає змогу висвітлити основні принципи виникнення, функціонування й розвитку об'єкта дослідження, окреслюючи умови його існування [1, с. 114–115]. Тобто наявність адекватної моделі опису буття речі у часі спрощує пошук вірогідного критерію ідентичності, а її відсутність створює додаткові складнощі.

В аналітичній філософії наявні два способи опису існування особистості у часі: так звана тривимірна (*3d ontology*) та чотирирівнірна (*4d ontology*) онтології. Д. Льюїс був одним із перших, хто експлікував різницю між ними, зазначаючи: «Щось має тяглість, якщо тяжіє (*perdure*), маючи різні темпоральні частини, або етапи, у різні проміжки часу, хоча жодна з частин не присутня повністю більше, ніж один раз. Тяглість (*perdurant*) відповідає тому, як дорога проходить у просторі; одна її частина тут, і частина її там, і жодна з частин не присутня повністю у двох різних місцях. Тривалість (*endurance*) відповідає способу, коли універсалії, якщо є такі речі, були б постійно присутні, де б і коли б на них не покликалися. Тривалість передбачає накладання (*overlap*): зміст двох різних часових проміжків має щось тривале як спільне. Тяглість – ні» [13, с. 202]. Тобто за його словами, є два способи опису існування речі у часі: тяглість (*perdurant*) або тривалість (*endurance*). Для читача, який не є носієм англійської мови, різниця між цими словами виглядає не зовсім очевидною, що обумовлює потребу надати більш розширену характеристику цих моделей.

Тому **мета нашої статті** – порівняти тривимірну та чотирирівнірну онтологічні моделі в контексті проблеми ідентичності особистості, з'ясувавши їхні спільні й відмінні риси й пояснивши вплив онтологічної моделі визначення й обґрунтування критеріїв ідентичності.

У якості необхідної методологічної бази нашого дослідження ми звертаємося до праць Д. Вігінса [29; 30] та Е. Дж. Лоу [17], які описувати тривимірну модель, а також до публікацій представників чотирирівнірної онтології – Д. Льюїса [13; 14], Г. Нунана [22], Р. Нозіка [24], Т. Сайдера [27] та ін.

Спершу зазначимо, що назви згаданих вище способів опису походять від кількості вимірів, які враховуються в їхніх межах: тривимірна модель оперує трьома вимірами простору, а чотирирівнірна – додає ще вимір часу. Тобто тривимірна онтологічна модель є свого роду атемпоральною, саме тоді як чотирирівнірна – темпоральною. Однак атемпоральність

у контексті цих моделей виглядає парадоксально, бо вони створені задля опису буття речей у часі. Тож, слід пояснити, що мається на увазі під «атемпоральністю».

Загалом, різниця між тривимірною та чотиривимірною онтологічними моделями полягає в описі часу й простору. Т. Сайдер зазначає, що у чотиривимірній онтології простір і час розглядають, виходячи з однакових засад: тяглість речей у просторі і часі описують однаково. За словами філософа, опис віддалених у часі об'єктів викликає такі самі труднощі, що й вивчення далеко розташованих об'єктів. Наприклад, коли досліджуємо Марс або динозаврів, виникають схожі проблеми, що наштовхує на думку про подібність часу й простору [27, с. 243]. Тому у чотиривимірній онтологічній моделі до розгляду простору та часу застосовують однакові принципи й спосіб опису.

Відправною тезою чотиривимірної онтології є визнання темпоральних частин, які визначаються за аналогією зі складниками речі у просторі [14, с. 150]. Тобто ми розглядаємо будь-який складний предмет як сукупність просторових частин, якщо описуємо його буття у просторі. Так само його існування у часі є сукупністю темпоральних частин. Іншими словами: існування будь-якої речі у часі є процесом, що поділяється на темпоральні частини.

У чотиривимірній моделі буття особистості розглядають як процес, етапами якого є темпоральні частини. А цілісна особистість постає як сума цих частин, являючи, за словами Г. Нунана, так званого «чотиривимірною черв'яка» [23, с. 83]. У конкретний момент часу маємо справу не з усією особистістю, а з її реалізацією в межах темпоральних частин. В аналітичній філософії для цього навіть застосовують спеціальний термін – *«person stage»*.

На думку Дж. Готорна, будь-яка темпоральна частина характеризується точковістю, універсальністю й унікальністю. Точковість (*pointiness*) означає, що кожна темпоральна частина є точкою часу, вона пов'язана із займанням певного місця у просторі. Тобто переміщення чи зміна положення предмета – це зміна однієї темпоральної частини на іншу. Універсальність полягає в тому, що усі темпоральні частини використовують за одним принципом, не залежно від виду речі та складності її організації. Унікальність проявляється в тому, що кожна темпоральна частина може належати тільки одній речі [11, с. 264]. На останньому наполягає також Д. Льюїс, за яким, одна темпоральна частина ніколи не може одночасно належати двом речам або двом кількісно відмінним особистостям. Якщо здається, що темпоральна частина одночасно належить двом речам або особистостям, то це є свідченням неправильно сформульованого судження про тотожність [13, с. 200].

Тривимірною онтологічною моделю не визнає подібність між описом простору й часу. На думку Дж. Грехема, будь-яка річ є завжди «повністю присутньою у часі» [9, с. 309]. Тобто буття особистості не можна описати як суму темпоральних частин. А наявність останніх піддають критиці. Так, в аналітичній онтології добре відома дискусія між Е. Лоу та Д. Льюїсом щодо правомірності опису речей як сукупності темпоральних частин. Якщо Д. Льюїс відстоював правомірність опису протяжності у часі за аналогією з просторовою тяглістю, то Е. Лоу заперечує його. Він вважає, що будь-яка темпоральна частина є онтологічно вторинною по відношенню до цілого [16, с. 99]. Скажімо «Наполеон 05 червня 1805 р.» як темпоральна може існувати тільки після того, як Наполеон народився. А щоб характеризувати особливості згадану темпоральну частину треба звернутися до аналізу усєї особистості Наполеона, а не навпаки [16, с. 117].

Отже, у тривимірній онтологічній моделі, за висловом Д. Вігінса, особистості «мають просторові частини і не мають темпоральних, що концептуалізується в нашому досвіді як охоплення простору, але не часу, як буття одним цілим у часі» [30, с. 31]. Тобто тривимірною моделю описує буття речей у часі холістично, а чотиривимірною – мереологічно.

У тривимірній моделі принципи опису часу й простору відмінні, а у чотиривимірній – подібні. Звідси й витікає згадана на початку «атемпоральність» тривимірної моделі. На нашу думку, обидві моделі придатні до опису буття особистості у часі.

Для них обох ключовою є категорія ідентичності. За словами Д. Льюїса, вона доволі проста для розуміння й не містить проблем, оскільки усе тотожне самому собі і нічому іншому, окрім себе. Річ не може втратити ідентичність із собою, продовжуючи при цьому існувати у просторі й часі. Так само й два об'єкти не можуть бути тотожними, тобто збігатися в усіх властивостях [13, с. 193]. Тож, коли говоримо про ідентичність у межах описових моделей, маємо на увазі тотожність певної речі собі у часі, що є необхідною засадою її існування.

Однак у контексті категорії ідентичності проблема виникає тоді, коли намагаємося визначити критерій, який обумовлює самототожність у часі. За словами Е. Лоу, спроба обґрунтувати критерій ідентичності в аналітичній критерій філософії йде від Г. Фреге, а поняття критерію увійшло вжиток аналітичних філософів завдяки Дж. Остіну і Л. Вітгенштейну [18, с. 2]. За визначенням Г. Нунана, критерій ідентичності стосовно особистості – це такі логічно необхідні й достатні умови, що уможливають стверджувати, що певна особистість в один момент часу має відношення типу рівності з тією версією себе, що існує в інший, більш пізній, момент часу [22, с. 2]. Ми аналізували наявні в аналітичній філософії критерії ідентичності в одній з статей [2].

Тут зауважимо, що інтерпретація проблеми критерію ідентичності залежить від описової моделі існування особистості у часі. Хоча обидві зазначені виходять з визнання самототожності речей у часі, темпоральне буття речей описано по-різному, а тому й розуміння критерію ідентичності буде різним.

У тривимірній моделі особистість постає як множина усіх властивостей, які постійно притаманні особистості, хоч і можуть проявлятися з різною інтенсивністю. Тож, питання про критерій ідентичності можна проінтерпретувати як пошук необхідної засади, яка зумовлює незмінність цих властивостей протягом часу. Тобто це звернення до субстанції, яка виступає незмінною основою темпорального існування речей. Особистість існує у часі як тотожна собі, оскільки за множиною та різноманітністю її проявів лежить незмінна у часі субстанція, яка і є критерієм ідентичності. Це класичний спосіб розгляду проблеми ідентичності особистості розглядали в британській філософії XVII–XVIII ст., зокрема, його можна простежити у Т. Ріда.

Аналітичні філософи не звертаються до субстанції як критерію ідентичності, а пропонують інші варіанти. Зокрема, Е. Олсон пропонує розглядати анімалістичні погляди на особистість. На його думку, особистість – це тільки один з етапів буття людини, який навіть не охоплює усе її життя. Будь-який індивід з необхідністю є біологічним організмом, твариною певного біологічного виду [25]. Не зважаючи на усі зміни, що відбуваються з ним протягом життя, він не може втратити свою приналежність до цього біологічного виду.

В аналітичній філософії проблему ідентичності особистості розглядають через звернення до аналізу суджень. Тому замість ідеї субстанції тотожність у тривимірній моделі пояснюють через належність індивіда до одного виду речей. Це так звана концепція видової, або сортальної (*sortal*), ідентичності, яку серед інших розробляли П. Гіч та Д. Вітгінс [8; 29; 30]. Зокрема, останній вважав, що початком розгляду проблеми тотожності особистості є визначення видових (сортальних) предикатів: якщо стверджуємо, що певна особистість А має такі ж властивості, що і особистість Б, то А і Б мусять належати до одного виду, тобто до А і Б із необхідністю застосовують один і той же сортальний предикат [29, с. 444]. Для особистості таким видовим поняттям є людина (*human being*).

Отже, якщо певна особистість протягом часу залишається однією і тією ж людиною, то вона зберігає і свою ідентичність.

Зауважимо, що якщо у тривимірній онтології будь-яке судження щодо ідентичності формулюють як « $a \in F$ у t », то, за словами Е. Дж. Лоу, чотирирівнірна модель завдяки своєму мереологічному підходу змінює спосіб прочитання на « a -у- $t \in F$ » [17, с. 73]. На думку К. Хоулі, це призводить до того, що у моделі чотирирівнірної онтології річ взагалі не змінюється, тому що в кожний момент часу маємо справу з певною темпоральною частиною [10, с. 12]. Тож, у чотирирівнірних онтологічних концепціях слід більшу увагу надавати формулюванню суджень про ідентичність. Відповідно, зростає роль критерію ідентичності.

Чотирирівнірна онтологічна модель розглядає особистість як сукупність темпоральних частин, а ідентичність – як відношення між ними. Водночас це відношення не тільки між сусідніми етапами буття, але й найбільш. Проте ідея темпоральної частини як раз і полягає в тому, що тільки цій частині приписуються певні властивості. Інша темпоральна частина може не характеризуватися цими властивостями. Отже, ідентичність починає мислитися як наскрізний зв'язок, що з'єднує не тільки дві сусідні темпоральні частини, а проходить через усе життя особистості. Наявність такого зв'язку і буде вважатися критерієм особистості.

Проте у визначенні критерію тотожності наявна суттєва відмінність між моделями. Тривимірний спосіб розгляду передбачає інваріантність й редукціонізм, тоді як інший – варіантність й нон-редукціонізм. Інваріантність проявляється як звернення до ідеї субстанції або до видового поняття. Критерій ідентичності пов'язують з ідеєю сталості, або незмінності. Редукціонізм цієї описової моделі полягає в тому, що серед критеріїв ідентичності пропонують або наявність однієї і тієї ж свідомості, або наявність кількісно незмінного у часі фізичного тіла. Тобто особистість залишається однією і тією ж, якщо протягом життя вона перебуває у кількісно незмінному тілі, або ж якщо її свідомість залишається сталою протягом певного часу, що проявляється у спогадах. Остання детальніше продемонструємо на запропонованому Дж. Маккі прикладі. Якщо в четвер я пригадую щось про себе, що було в середу, а в п'ятницю відтворюю у пам'яті те, що було зі мною у четвер і середу, то з середи до п'ятниці я зберігаю ідентичність [19, с. 180–181].

Чотирирівнірна модель варіантна в тому сенсі, що поруч з редукціоністськими концепціями вона допускає нередукціоністську позицію. Остання відома завдяки роботам Д. Парфіта, який довів, що тяглість свідомості, на яку покликаються чотирирівнірні концепції, дійсно забезпечує наскрізний зв'язок між темпоральними частинами, але відношення між ними не є відношенням тотожності, а тільки подібності. Щоб довести це, він звертається до вимог до критерію ідентичності Б. Вільямса: (1) виконання критерію в усіх випадках без винятку; (2) взаємозв'язок тотожності із суттєвими, внутрішніми характеристиками особистості, а не нав'язування зовнішніх чинників [31, с. 2–5]. Останнє також звертається до ідеї ідентичності як внутрішнього відношення, що ґрунтується на атрибутивній якості особистості, а не приписується зовнішнім спостерігачем. Водночас ідентичність – це відношення типу рівності, відношення типу «все-або-нічого»: вона не допускає ступенів якостей і проміжних стадій [26, с. 281]. У серії уявних експериментів Д. Парфіт показує, що зазначені вимоги не виконуються водночас: або ми змушені визнати, що жоден із критеріїв не спрацьовує, або погоджуємося з тезою, що ідентичність зумовлюється чимось зовнішнім, а не внутрішнім. Психічний зв'язок між етапами буття не формально не підпадає під визначення тотожності як відношення типу рівності, для якого характерно транзитивність, симетричність, рефлексивність. Тоді він

доходить висновку, що головне для особистості – «вижити», тобто продовжити тягле у часі існування. Тяглисть психічних процесів у часі цілком справляється з цим завданням, але її неможливо проаналізувати з позиції формально-логічних ознак симетричності, рефлексивності й транзитивності.

Отже, як зазначив про критерій ідентичності Р. Чізема, у чотирирівимірній моделі – це **свідчення** (*evidence*) або прояв ідентичності, а у тривимірній – це метафізична основа тривання. Тож, для однієї моделі критерій тотожності є реалізацією буття особистості, а для іншої – як фундамент, метаізначна основа тривання [6, с. 112].

Проте у чотирирівимірній концепції ідентичність особистості поступово екстеріоризується, тобто із внутрішнього стає зовнішнім. Р. Мартін зазначав, намагання побудувати ідентичність особистості як зовнішнє відношення є важливою особливістю сучасного етапу дослідження ідентичності особистості [20, с. 1–2]. Питання екстеріоризації – це питання про те, чи може ідентичність особистості простягатися за межі життя людини. Зокрема, Б. Вільямс в уявному експерименті, під назвою аргумент редуплікації, пропонує розглянути ситуацію з переписуванням спогадів так, що людина починає вважати себе давно померлим Гаєм Фоксом. Однак далі Б. Вільямс пропонує уявити, що спогади Гая Фокса перенесли ще одній людині, тобто одночасно існують дві різні людини, які вважають себе однією і тією ж особистістю [31, с. 8]. Філософ використовував цей уявний експеримент, щоб показати, що однаковість змісту свідомості не може бути засадою для обґрунтування ідентичності. Однак якщо ми погоджуємося, що два згадані індивіди, або хоча б один із них, є тією ж самою особистістю, що і Гай Фокс, то цим самим визнаємо, що ідентичність особистості може виходити за межі її життя.

Згодом Р. Нозік сформулював так звану теорію найближчого продовжувача. Він розглядає сценарії уявних експериментів, у душі корабля Тезея, у яких наявне перерване спостереження за об'єктом або перерване існування цього об'єкта. Найближчий продовжувач (*the closest continuer*) – суб'єкт або об'єкт, який найбільше схожий до вихідного об'єкта чи суб'єкта, який вже припинив своє існування в часі. Найближчий продовжувач виступає наступником цього вихідного об'єкта чи суб'єкта, а за відсутністю останнього постає питання, чи є найближчий продовжувач стадією в буття вихідного суб'єкта або об'єкта. Наприклад, уявімо, що Віденський гурток після того, як перестав існувати у Відні через кілька років почав функціонувати в Стамбулі [24, с. 32]. Чи можна вважати, що робота Віденського гуртка в Стамбулі є новим етапом існування Віденського гуртка, якщо зазначена організація зберігає ту ж саму назву, й більшість членів оригінального Віденського гуртка тепер беруть участь у засіданнях у Стамбулі? Сам Р. Нозік вважає, що якщо є один і тільки один інший суб'єкт, який пов'язаний із вихідним суб'єктом тривалістю психічних процесів, то вихідний суб'єкт і наявний після існування вихідного суб'єкта є продовжувачами один одного, тобто другий суб'єкт є продовженням вихідного суб'єкта.

Такий спосіб розгляду привносить в дослідження проблеми ідентичності особистості нову умову. По суті, зв'язок тотожності починає виходити за межі фізичного тіла людини. Такий спосіб розгляду змінює уявлення про ідентичність. Чотирирівимірна модель конструює дискретну особистість, тобто особистість існування якої може бути перервано у часі, для тривимірної онтологічної моделі дискретність є парадоксом і фантастичним сценарієм уявного експерименту. Проте така інтерпретація проблеми ідентичності призводить до зайвого ускладнення чотирирівимірної моделі, на що звертає Г. Нунан. Екстеріоризація ідентичності особистості, винесення зв'язку тотожності темпоральних частин за межі фізичного тіла людини потребує додаткового прояснення й регламентації, а отже, введення додаткових правил. Г. Нунан навіть пропонує так званий принцип «єдиного x та y » (*the*

only x and y principle) – методологічне правило, за допомогою якого можемо визначити, чи належать дві темпоральні частини одній особистості [22, с. 137].

Слід наголосити, що тривимірна та чотиривимірна моделі спрямовані на розв'язання різних методологічних завдань. Тривимірна модель концентрується більше на описі тотожності теперішньої особистості та минулої особистості. Як зазначає К. Форстром, ще Дж. Локк, підіймаючи проблему ідентичності особистості, звертає увагу на важливість встановлення відношень тотожності для будь-якої особистості з майбутнім Я. Він розглядає проблему ідентичності в контексті християнської концепції можливого воскресіння після Страшного суду і подальшої відповідальності за прижиттєві вчинки [7, с. 115]. Однак механізм встановлення ідентичності з майбутнім собою так і не був ним детально розроблений. Тож, основне завдання тривимірної моделі – пояснити, чому особистість вчора – це та ж сама особистість, що і сьогодні. Проте чотиривимірна онтологічна модель намагається обґрунтувати, чому особистість в майбутньому така сама, що і в теперішньому. Зокрема, на це спрямована вже згадана концепція найближчого продовжувача Р. Нозіка [24].

Отже, із розглянутого вище можемо зробити такі **висновки**.

(1) У межах аналітичної філософії розробляють дві моделі опису ідентичності у часі: тривимірна онтологічна модель та чотиривимірна онтологічна модель. Тривимірна модель – це класична модель, яка виникає початково у субстанційному підході у філософії Нового часу й зберігається до сьогодні. Вона є атемпоральною, холістичною та інваріантною. Вона апелює до ідеї субстанції, незмінності, сталості. На наш погляд, її можна порівняти з Парменідовим баченням буття.

(2) Чотиривимірна модель, напротивагу, розглядає тяглість у часі подібно то просторової протяжності, тому вона є просторово-часова, мереологічна, варіативна. Вона розглядає особистість як сукупність темпоральних частин, а це потребує точності при описі змін. Така модель є більш динамічною, тому її метафорично можна охарактеризувати як Гераклітовий спосіб опису буття.

(3) Для обох моделей важливим є обґрунтування критерію ідентичності. Проте для тривимірної моделі він є необхідною засадою, незмінною основою тривання, то для чотиривимірної моделі – це не передумова ідентичності, а її свідчення. У першій моделі протяжність кількісно незмінного фізичного тіла й незмінність свідомості виступають критеріями особистості, а у другій перевагу надають тяглості психічних процесів.

Наостанок зауважимо, що не всі визнають сутнісної відмінності в між моделями. Наприклад, Е. Гірш зазначає, що наявність двох онтологічних моделей – це лише проблема різного використання мови, аніж різниця в підході [12, с. 189]. А С. Маккол Д. Лоу називають дискусію між прихильниками зазначених описових моделей «бурею в склянці», вважаючи, що «філософи не повинні відчувати себе зобов'язаними підтримувати одну чи іншу сторону» [21, с. 570–571]. Отже, питання, яку описову модель слід використовувати для розгляду проблеми ідентичності особистості, залишається відкритим.

Список використаної літератури

1. Козаченко Н. Що таке модель і яка від неї користь філософу? (На прикладі моделей ідеального суспільства). *Актуальні проблеми духовності*. 2018. № 19. С. 114–132. DOI : <https://doi.org/10.31812/apd.v0i19.2081>
2. Оліфер О. Є. Критерії ідентичності особистості в англо-американській філософії. *Актуальні проблеми духовності*. 2017. № 18. С. 129–147.
3. Попов В. Ю. Діалектика тотожності у діалогах Платона. *Наука. Релігія. Суспільство*. 2009. №1. С. 93–99.

4. Рід. Т. Розділ 6 Про думку пана Лока щодо нашої особистісної ідентичності. *Актуальні проблеми духовності*. 2021. № 22. С. 156–159. DOI : <https://doi.org/10.31812/apd.v0i22.4460>
5. Шрамко Я. В. Проблеми філософської онтології в аналітичній перспективі. *Актуальні проблеми духовності*. 2018. Вип. 19. С. 3–25. DOI : <https://doi.org/10.31812/apd.v0i19.2059>
6. Chisholm R. M. *Person and Object : A Metaphysical Study*. La Salle : Open Court Publishing Company, 1979. 230 p.
7. Forstrom K. J. S. *John Locke and Personal Identity : Immortality and Bodily Resurrection in Seventeenth-Century Philosophy*. London : Continuum International Publishing Group, 2010. 154 p.
8. Geach P. T. *Logic Matters*. Oxford : Basil Blackwell Ltd., 1972. 335 p.
9. Graham G. *Persons and Time*. *Southern Journal of Philosophy*. 1977. Vol. 15 Issue 3. P. 309–315.
10. Hawley K. *How Things Persist*. Oxford : Calderon Press, 2004. 221 p.
11. Hawthorne J. *Three-Dimensionalism vs. Four-Dimensionalism*. *Contemporary Debates in Metaphysics* / ed. by T. Sider, J. Hawthorne, D. Zimmerman. Malden : Blackwell Publishing, 2008. P. 263–282.
12. Hirsch E. *The Concept of Identity*. New York, Oxford : Oxford University Press, 1982. 318 p.
13. Lewis D. *On the Plurality of Worlds*. Oxford : Basil Blackwell Ltd., 1986. 276 p.
14. Lewis D. *Survival and Identity*. *Personal Identity* / ed. Raymond Martin, John Barresi. Cornwall : Blackwell Publishing, 2003. P. 144–167.
15. Lowe E. J. *The Metaphysics of Abstract Objects*. *The Journal of Philosophy*. 1995. Vol. 92, No. 10. P. 509–524.
16. Lowe E.J. *The Possibility of Metaphysics. Substance, Identity, and Time*. Oxford : Clarendon Press, 2001. 275 p.
17. Lowe E. J. *The Problem of Intrinsic Change : Rejoinder to Lewis*. *Analysis*. 1988. Vol. 48, No. 2. P. 72–77.
18. Lowe E. J. *What is a Criterion of Identity?* *The Philosophical Quarterly*. 1989. Vol. 39, No. 154. P. 1–21.
19. Mackie J. L. *Problems from Locke*. Oxford : Clarendon Press, 2005. 237 p.
20. Martin R., Barresi J. *Introduction: Personal Identity and What Matters in Survival: A Historical Overview*. *Personal Identity* / ed. Raymond Martin, John Barresi. Cornwall : Blackwell Publishing, 2003. P. 1–74.
21. McCall S., Lowe E. J. *The 3D/4D Controversy: A Storm in A Teacup*. *Noûs*. 2006. Vol. 40, No. 3 , P. 570–578.
22. Noonan H. W. *Personal Identity: 2nd edition*. London : Routledge, 2003. 248 p.
23. Noonan H. W. *Substance, Identity and Time*. *Aristotelian Society Supplementary Volume*. 1988. Vol. 62. No. 1. P. 61–100.
24. Nozick R. *Philosophical Explanations*. Massachusetts : The Belknap Press of Harvard University Press, 1981. 784 p.
25. Olson E. T. *The Human Animal: Personal Identity Without Psychology*. New York : Oxford University Press, 1999. 189 p.
26. Parfit D. *Reasons and Persons*. Oxford : Clarendon Press, 1984. 560 p.
27. Sider T. *Temporal Parts*. *Contemporary Debates in Metaphysics* / ed. by T. Sider, J. Hawthorne, D. Zimmerman. Malden : Blackwell Publishing, 2008. P. 241–262.
28. Slors M. *The Diachronic Mind : an Essay on Personal Identity, Psychological Continuity and the Mind-Body Problem*. Dordrecht, Boston, London : Kluwer Academic Publishers, 2001. 234 p.

29. Wiggins D. Précis of sameness and substance renewed. *Philosophy and Phenomenological Research*. 2005. Vol. 71. No. 2. P. 442–448.
30. Williams B. *Problems of the Self: Philosophical Papers 1956–1972*. Cambridge: Cambridge University Press, 1973. 268 p.

THE COMPARISON OF THREE- AND FOUR-DIMENSIONAL MODELS OF PERSONAL IDENTITY

Olena Olifer

*Kyryvi Rih Pedagogical University,
Department of Philosophy
University Avenue, 54, 50086, Kyryvi Rih, Ukraine*

This article is dedicated to the problem of personal identity in analytic philosophy. It is about the maintenance of a person's self-identity over time. The paper argues that such identity is a necessary ontological relation for the person's existence. It has noted that the problem of personal identity encompasses two components: the problem of creating a descriptive framework and the problem of substantiating the criterion of identity. The article examines two ways of describing personal identity over time: three-dimensional and four-dimensional ontological models. The paper has shown that the three-dimensional model is atemporal, holistic, and invariant. The four-dimensional one is characterized as spatiotemporal, mereological, and variant. It describes the person's being as set of temporal parts; thus, it leads to an understanding of personal in analytic philosophy as discrete. We assert that these models have different methodological tasks: the three-dimensional model aims at comparing the past and present stages in a person's being, while the four-dimensional model was developed to explain self-identity in the future. The three-dimensional ontological model describes identity as a completely internal relation, while the four-dimensional one allows for its exteriorization. The article has noted that a descriptive model influences the understanding of problem of the criterion of identity. In the three-dimensional model, the criterion is what ensures the constancy and invariability of a person's being, while in the four-dimensional model, it is what connects all the temporal parts in a person's being. Therefore, the paper argues that the three-dimensional model considers the connectedness of consciousness and the physical body as probable identity criteria, while in four-dimensional ontology, preference is given to the continuity of mental processes.

Key words: identity, person, personal identity, three-dimensional ontology, four-dimensional ontology, endurance, perdurance, identity criterion, temporal part, analytic philosophy.